

Bevidning i anvendelse

- Hvordan praktisere og styre et bevidnende team?

Af Anne Saxtorph

Cand. Psych., Aut og Specialist og Supervisor i Psykoterapi, samt Specialist i Organisationspsykologi, samt Sexolog.

Artiklen tager afsæt i den øgede interesse i at gøre brug af bevidning i mange forskellige kontekster som samtaler, supervision og organisations konsultationer. Sigtet er at sætte fokus på det, som med fordel skal vides på det teoretiske plan og praktiseres, når det bevidnende team skal styres og udfoldes, så det fungerer godt for alle parter, der deltager i ceremonien. Artiklen betoner, hvordan anvendelsen af bevidning fordrer, at facilitator af temaet eksperimenterer sig frem med de fire undersøgelses kategorier: Hvordan kan kategorierne blive mulige at håndtere, så spørgsmålene bliver mere og andet end fire hovedspørgsmål, der blot skal besvares af vidnerne? Bevidning handler også om skabelsen af øjeblikke af samhørighed, så fokuspersonen gerne skulle opleve sig mere synlig, værdig og italesat i verden af andre, for på den måde at bevæge sig hen imod andre og mere fordelagtige fortællinger. Artiklen inddrager et eksempel på en samtale, hvor vidnerne ikke nødvendigvis svarer, som man kunne have håbet på, og der vises, hvordan og hvorfor det er muligt at anvende vidnernes svar alligevel.

Ideen med denne artikel er at skabe klarhed over det bevidnende teams muligheder, og hvordan det skal styres stramt og præcist af den, som får til opgave at styre det. Derfor gennemgås først de teoretiske ideer bag bevidning og dernæst beskrives, hvordan bevidning med fordel kan praktiseres med en klar styring af en teamfacilitator af det bevidnende team. Mit ønske er at vise, at vidners genfortællinger af de andre og muligvis foretrukne fortællinger med fordel kan 'males større', fokuseres og fremhæves, samt emotionelt personificeres, når det anses for nødvendigt. Dette gøres ved at spørge i detaljen til bl.a. værdier, viden og færdigheder, som det der tydeligst viser agenthed, og ved omvendt at dekonstruere vidnernes svar behændigt og respektfuldt, når dette fremstår nødvendigt. Fordi det bevidnende team er tiltænkt at skabe fokus på intentionelle tilstande, færdigheder og refleksioner udenom uheldige magtfulde strategiske ideer og ekspertpositioneringer, som kan komplicere sagen yderligere. Teamfacilitator skal være styrende, men det på en decentreret måde overfor særlige områder, hvorimod vidnerne ikke skal styre. Derfor skal teamfacilitator hjælpe

dem med ikke at fremstå som bedrevidende, generaliserende og rådgivende. Fokus i artiklen er rettet mod, hvordan man så vidt muligt kan sørge for, at bevidningen kommer til at virke bedst muligt efter hensigten, selvom denne artikel *på ingen måde* lover, at det ikke kan gå galt.

I artiklen gennemgås de fire overordnede undersøgelseskategorier og de spørgsmål, der med fordel kan stilles i et bevidnende team. Dernæst tages udgangspunkt i et eksempel på en bevidnings praksis, hvor vidnernes besvarelser kræver en opmærksom og styrende teamfacilitator, og til sidst beskrives nogle af de vigtige teorier og praksisser, som bevidning hviler på i relation til praksiseksemplet.

At praktisere og navigere bevidningsprocessen

Hensigten med bevidning er, at pårørende eller andre relevante personer deltager i samtaler i en publikumsposition som vidner for derigennem at medvirke til at synliggøre fokuspersonens betydningsfulde og muligvis foretrukne erfaringer og færdigheder, som opstår undervejs i samtalen. Igennem denne genfortælling er det vidnernes opgave at fremhæve og opgradere de særligt vigtige fortællinger, der indeholder agentperspektiver, sætter spot på fokuspersonens ¹intentionalitet og relationer til betydningsfulde andre. Bevidning medvirker dermed til at understrege, at terapi er en kulturel begivenhed og medvirker til at gå imod ideer om terapi som værende et individuelt foretagende.

Det er mit synspunkt, at der skal være en teamfacilitator (fra nu af kaldet TF), som skal være klar over formålet med bevidning, og forstå og kende sin egen afgørende funktion i styringen af processen. TF skal styre og føre interviewprocessen i teamet stramt og præcist, på sin vis på samme måde, som der udøves terapi med fortællingers ²’rettethed’ i fokus (Saxtorph & Romer 2009, 2010). Bevidning må ikke gøre vold på

---

¹ Intentionalitet: Den *intentionelle* aktivitet har terapeutens bevågenhed, ikke mindst fordi den, som ifølge Bruner peger hen imod individets erfarede og organiserende livsparathed (*færdigheder*), men også på de motiver og hensigter, der igen referer til fællesskabsorienterede værdiforpligtelser, og som giver individet 'form'. Se mere herom i bogen: Mening i Handling. (White 2006, Bruner 1990).

² Fortællingers rettethed vil sige, den vej som fortællingen retter sig i tid. Hvor vi som lyttere kan spørge os selv: Hvad vil denne fortælling? Hvad *bor* af mulige fremadrettede andre fortællinger og hvad peger de på og ikke mindst hvad ønskes at retfærdiggøres med narrativet? I fortællingen hersker en streng struktur med overholdelse af sekvens rækkefølge og retfærdiggørelse af usædvanlighed (Bruner 2009). Det giver retninger udad, hen ad, sidelæns og væk fra noget, en såkaldt begrebsglidning i fortællingens

fortællingerne, hverken hos vidner eller fokusperson. Det betyder, at der er vigtigt, at der er en TF, som har et teoretisk kendskab til, hvorfor de fire overordnede undersøgelseskategorispørgsmål stilles, og det indebærer også, at TF med fordel opøver en vis praktisk snilde i hvordan det er muligt at kunne udfolde og dekonstruere vidnernes besvarelser.

Det betyder, at TF skal opøve en færdighed i at lytte til hver enkelt vidnes genfortælling og træffe indflydelsesrige valg vha. sine de-centrede spørgsmål, så der følges en fortælletråd med en særlig lyttende opmærksomhed igennem undersøgelsen af hver enkelt kategori. At navigere og styre indflydelsesrigt efter de 'vigtige' fortællinger, handler om at stille yderligere spørgsmål, så kategoriens formål udfoldes gennem vidnets svar. Alle genfortællinger er nemlig ikke lige vigtige, men nogle er overordentlig betydningsfulde og bliver smukkere i bevidnings øjemed og mere relevante ved at blive foldet ud og fortalt i detaljer (White 1995, 1997). Med et udtryk lånt fra antropologen Barbara Myerhoff kaldes bevidning også for en definerende ceremoni, og TF har dermed et etisk ansvar for at vidnets genfortælling bliver til med fokuspersonens for øje, idet genfortællingens formål dels er at være identitetsbekræftende og dels at være identitetsstyrkende. Bevidning skal jo nødigt erfares af fokuspersonen som re-traumatiserende eller stødende.

De fire grundlæggende undersøgelseskategorier, som udgør udgangspunktet for vidnernes besvarelser

De fire undersøgelseskategorier indeholder mange spørgsmål, hvilket vil sige, at det ikke bare er 4 spørgsmål, som skal besvares kronologisk af vidnet. Det er derimod tale om fire undersøgelseskategorier, som skal udforskes nærmere hos vidnerne af TF. Spørgsmålene i de fire kategorier kan stilles på mange forskellige måder for at bidrage til, at vidnernes genfortællinger udfoldes engageret og relevant.

Michael White beskrev undersøgelseskategorierne allerede i 1995 og siden hen videreudviklede han dem i de fem efterfølgende centrale artikler omkring bevidning (White 1995, 1997, 1999, 2000, 2007). Men White har altid holdt sig op af sine allerførste ideer om at have fokus på gensidighed for derved at undgå en uheldig magtrelation imellem fokusperson og vidne. Han gentog igen og igen det for nogle måske

---

meningshorisont og det afgørende er, at her i ligger igen mange fortællinger med indbyggede diskurser på spil (Saxtorph & Romer 2009, 2010).

overraskende synspunkt, at narrative samtaler og bevidning ikke handler om at skabe forandringer (White, Workshop i Oxaca, 2006).

Undersøgelseskategorierne:

1. Fokus på særlige udtryk eller plots/temaer i fokuspersionens fortælling
2. Fokus på 'billedet' af fokuspersionen
3. Resonans i relation til vidnets eget levede liv, til egne konkrete erfaringer, som kan være forbundet med resonansen
4. Bevægelsen, der opleves af vidnet igennem denne genfortælling

1. Fokus på særlige udtryk eller plots

I denne undersøgelseskategori bedes vidnet genfortælle særlige udvalgte sætninger, udsagn, eller temaer, som vidnet særligt har hæftet sig ved, som fokuspersionen udtrykte. TF beder vidnet om at fremhæve, hvilke specifikke udsnit af det sagte, hun fokuserer på, og hvad der står særligt frem for vidnet. Der spørges f.eks.: Hvad blev du særligt opmærksom på, i det som fokuspersionen fortalte?

Dette 'særligt opmærksom på' er en slags tydeliggørelse af, hvad og hvor i fortællingen vidnet ønsker at koncentrere sin egen genfortælling, når der vandres igennem bevidningen. Fortællingens mange temaer skelnes nemlig ikke altid så klart for fokuspersionen selv, og derfor er det betydningsfuldt, at vidnet fremhæver, at der er tale om udvalgte passager af noget specifikt. Det er tillige vigtigt at bede vidnet om at være 'ordret' i sin beskrivelse af temaerne for at vidnet tydeligt viser at der 'vandres med det sprog', som allerede eksisterer og anerkender det sprogunivers, som fokuspersionen konstruerer sine erfaringer med.

Når vidnet ikke er opmærksom på at gå tekstnært til værks, kan TF gentage spørgsmålet: "Så hvad har du 'HØRT' fokuspersionen sige?" Dette for at indikere, at der ikke er tale om, hvad vidnet selv fik ud af at lytte, men derimod hvad der reelt blev sagt. Præcist sprogbrug giver fokuspersionen en reel mulighed for at genhøre, hvad var det var, hun bl.a. fremlagde og måske vægtede i fortællingen, da mange erfaringer ofte bliver fortalt, men nogle gange glemt igen i strømmen af ord. Effekten af præcise genfortællinger er en meget betydningsfuld redning af det sagte, som blev sagt (White 1997, Geertz 1973). Fordi de muligvis foretrukne andre fortællinger har det med at trække sig tilbage igen i skyggen, eftersom de er nyligt talt frem og stadig mangler 'krop og fylde' for at kunne betyde noget vigtigt meningsbærende i det store regnskab om

identitet og selvforståelse og således er det vigtigt at disse andre fortællinger gøres fyldigere.

White siger om dette:

"..in these re-tellings, many of the significant expressions of life that would otherwise pass like a blip across a person's screen of consciousness, and disappear off the edge into a vacuum, are pulled down into the story-lines of their lines. But, more than this, the re-tellings of the outsider-witness group encapsulate the first telling, but exceed the boundaries of it. In this way, these re-tellings contribute significantly to the generation of rich descriptions of the stories and of the knowledges and skills expressed." (White 1997 pp. 94-95)

2. Fokus på 'billedet' af fokuspersonen:

Dette er undersøgelseskategori 2, hvor der spørges til, hvilket billede eller indtryk vidnet får af fokuspersonen. Vidnet får fx spørgsmålet: Hvilket indtryk fik du af X, (igennem det X sagde) og af, hvad det er, som vigtigt i hendes liv?

I denne kategori stilles spørgsmål, som peger tilbage til de konkrete fortællinger, og hvad det giver af ideer om fokuspersonens intentioner, håb, drømme, ³færdigheder og ikke mindst værdier i større eller mindre sammenhænge. Hensigten er, at vidnet fokuserer på de mulige foretrukne identitetskonklusioner, som anes i det, som X siger. Hvis vidnet ikke hører dem, er det en god ide, at TF spørger til dem, når det er muligt og relevant, så de gryende andre fortællinger skubbes mere frem i lyset. Det indebærer, at det er godt, hvis TF forstår at lytte efter initiativer, håb, drømme, færdigheder osv., som er de underliggende sidehistorier (eng: ⁴subordinate story-lines): De fortællinger, som afviger fra den dominerende problemættede fortælling, og som fremkommer som bisætninger, underliggende sidehistorier, eller sprækker.

TF kan altså spørge vidnet om, hvilke tanker, ideer, håb, drømme, skridt eller måske ligefrem færdigheder eller gøremål, som de fik en fornemmelse af, at fokuspersonen har

---

³ Færdigheder: White anvender begrebet når han taler om at finde "lifeknowledges and skills" (White 2007). 'Færdigheder' er interessante i set i lyset af, at vi ønsker at fremhæve aktørperspektiver i terapi.

⁴ Subordinate storylines: Begrebet kommer fra Whites arbejde med traumer og de ideer han havde om de underliggende fortællinger, som er erfaringer der ligger hengemt, glemt og ofte slet ikke begrebsliggjort. De underliggende fortællinger anviser ofte responser og anses, som særdeles vigtige at arbejde med for at undgå re-traumatisering og fastlåsthed i en offerposition. En interessant teoretisk ide, fordi det er en terapeutisk modpraksis imod at opfatte mennesket, som passivt modtagende af et traume, men derimod aktivt reagerende, responderende. Det skaber mulighed for at se agenthed, selv i en meget håbløs situation, hvor der udøves alvorlig skade ift. menneskets værdier og holdninger til livet. (White 2005, I International Journal of Narrative Therapy and Community Work. nr 3-4. Part 2: Children, Trauma and subordinate storylines development).

taget eller er i færd med at tage. Min erfaring er, at man som oftest har mest held til at gøre dette ind i de konkrete besvarelser fra vidnet i den første undersøgelseskategori. Et eksempel kunne være: "Så når du hæftede dig ved, at X taler om at være opmærksom og nogle gange samvittighedsfuld (besvarelse af kategori 1 opsummeres), hvilket indtryk fik du da af X og af, hvad der er vigtigt for X? (kategori 2)... og videre uddybende, (når det er besvaret)... så siden du fik det indtryk og den fornemmelse af, at det er vigtigt for X at vise omsorg og social opmærksom overfor andre og gerne ville være en omsorgsfuld partner, var der da steder, hvor du blev opmærksom på, hvad X håbede på? Fortalte hun hvilke skridt i retning af netop denne ide om sig selv hun har taget? Hørte du om nogle ting, hun gjorde, eller lagde vægt på?"

Det vil sige, at der er spørges efter detaljerige beskrivelser af det sagte i teksten, som indeholder fokus på aktør- eller agenthedsperspektivet. Men kun når der i 'teksten' findes belæg for det. Det er hensigten at brodere med levede fortalte erfaringer fra 'de erindrede spor i fortællingen'. Det er centralt, at alle omtalte handlinger bliver 'nærlæst' af TF og set efter for sprækker af 'mening i handling', og hvordan de kan forstås på 'meningsplanet', således at værdier og alternativ meningsskabelse kommer på dagsorden.

Genfortælling i poetiske vendinger

Et andet område, som er interessant er metaforik, og hvordan brugen af metaforer i undersøgelseskategori 2 på kreativ vis kan frembringe glemte ⁷erindringsspor hos fokuspersonen (White, Workshop, Oxaca 2006).

Derfor kan undersøgelseskategori 2 også lyde sådan her 2): Hvilken metafor kom du til at tænke på, da du hæftede dig ved ...og fik det indtryk at... ? TF forsøger at få vidnet til at sige noget metaforisk, fordi metaforer kan tilføje en genfortælling de vinger, som holder fortællingen flyvende i længere tid. Med inspiration fra af Bachelards tanker og ideer om drømmebilleder og poesi, er sigtet at finde midler til at vække glemte erindringsbilleder (White 1997, 2007). White var især optaget af Bachelards ideer om 'sanselige materialistiske forestillingsbilleder' og hvordan disse forestillingsbilleder er meget betydningsfulde i selve kreativitetsprocesserne. Bachelards kaldte dem "the poetic images" og mente, at de foregik i en form for dagdrømmeri (Bachelard 1969). Det interessante er, hvordan TF gennem de metaforiske spørgsmål kan vække og skabe

billedlige erindringsspor hos vidnerne, og igen hos fokuspersonen, som hvis de skulle

skrive digte ud fra et tema, de havde hørt, eller male det frem, hvis de var billedkunstnere. Som Bachelard siger; hvem kan ikke huske helt 'fysisk' sanseligt, hoveddørens håndtag i øjenhøjde ved vores barndomshjem og hele denne fingerspids hukommelse. Eller kikket op af trappen, eller udsynet nedad trappen i entreen og gulvet, der knagede, når vi gik på det (Bachelard 1969).

3. Resonans. Personlig resonans der opleves af vidnet:

I denne 3. undersøgelseskategori spørges til resonans eller oplevet erfaring, som vidnet synes at kunne koble sig på, delvist via en stemning, et værdifællesskab eller i konkrete passager fra fokuspersonens fortælling. Resonans er meget mere end tematik. Der henvises til og ønskes konkrete oplevelser. Det er tillige vigtigt, at TF får vidnet til at fremhæve genkendelsen og 'passagen', hvor resonansen opstod, for at fokuspersonen kan se forbindelsen imellem de to fortællinger. TF spørger: Hvad får det dig til at tænke på i dit eget liv, når du hører X fortælle den sætning eller det udtryk, du hæftede dig ved...?

Der spørges til en emotionel og personificeret resonans, som når vi ser en film, og den nogle gange får tankerne til at vandre tilbage til vores egne tilsvarende oplevelser. TF kan fx spørge: "Var der noget, som skabte en fornemmelse af resonans fra det du hørte? – Hvad kom du til at tænke på i dit eget liv?"

Med inspiration fra Barbara Myerhoff er tanken at skabe forbindelse imellem ekkoer af fortællinger, der om muligt kan flette sig, bryde grænser og bevæge fokuspersonen (White 1997, Myerhoff 1982, 1986). Håbet er, at resonansfortællingen kan give en vinkling på fokuspersonens levede erfaring og at plottet sættes ind i nye sammenhænge på anden vis hos vidnet (Myerhoff 1982, White 1997, 2000, White 2007). Identitetskonklusioner kan se ud på mange måder, og det er først ved fortællinger, der 'krydser hinanden', at det ses, at andre meningsdannelser og muligheder er til stede, end de først antagede, eftersom dele af erindringen ifølge White har været udenfor rækkevidde.

4. Transport. Vidnets bevægelse

Undersøgelseskategorien søger at fremme den gensidighed, som er af særdeles stor betydning for, at bevidning ikke skaber asymmetri og urimelige magtpositioner (White 1997). Vidnet spørges fx om: Hvor har det bevæget dig hen, at have hørt denne fortælling? Eller, hvad vil du sige, at du nu tænker om det, som især skabte resonans

hos dig?

I denne undersøgelseskategori søger man at indfange den bevægelse, som har fundet sted, fordi vidnerne har været i rum med et andet menneske, som har berørt dem og deres liv.

***

I det følgende vil jeg beskrive en samtale med en bevidning. Det er et eksempel på en bevidning, som er foregået i en undervisningskontekst og den skal ikke ses som et udtryk for en 'rigtig' måde, men netop kun som en mulig måde. Eksemplet er valgt for at vise en anvendelsespraksis, hvor TFs funktion bliver tydelig. Nogle gange bliver vidnerne optaget af forklaringer, andre gange fortaber de sig i egne fortællinger eller bliver for hjælpsomme, men de har det tilfælles, at resonansen er stærk, og alle referer de til den dominerende fortælling. Det er der ikke noget forkert i som sådan, men det giver TF en vigtig styringsopgave i at udfolde og dekonstruere særlige dele af vidnernes fortællinger. Engagement ses ofte, og det er et udtryk for vores levede liv og den kultur, vi er en del af (Behan 1999). Man ønsker at hjælpe hinanden, og griber nogle gange af emotionaliteten og 'gå-på-mødet', som ligger i hengemt i vores egne kulturelle og personlige erfaringer, men som ikke nødvendigvis er fordelagtig i bevidning, hvorfor TF med fordel kan give en hjælpende hånd gennem sin styring.

Det er vigtigt at fremhæve, at der er tale om udvalgte sekvenser, for naturligvis er samtalen meget længere. Det er de mest centrale beskrivelser, som vidnerne genfortalte og inddrog i deres egen resonans-fortællinger, der er taget med her til illustration af bevidning og den vigtige teamfacilitator funktion.

Samtale og bevidning af Pernille

Pernille er en kvinde på 40 år, som kommer til samtale i DISPUKs gratisrådgivning i en undervisningssammenhæng. Hun vil tale om relationen til sin mor, som hun synes er vanskelig den dag i dag. Pernille har været indlagt på psykiatrisk afdeling som ung. Pernille beskriver indlæggelsen:

"Jeg følte det lidt, som om jeg fik smertestillende for en brækket arm. De ting, som jeg har kæmpet med, er altid, at der aldrig har været nogen, som har forholdt sig til mig. Da jeg var indlagt, føltes det som ventetid, og jeg fik det bare værre og værre, og til sidst havde jeg kun en tanke i hovedet, og det var at begå selvmord".

Pernille beskriver, at hun trods megen modgang fortsat er under uddannelse. Pernille ønsker i samtalen at tale om sine overvejelser omkring sig selv, fordi hun ikke kan beslutte sig for, om det er hende, der er sindssyg, eller om hendes vanskeligheder skyldes hendes opvækst.

Pernille:

"Ja, er det arv eller miljø? Vi har vores personlige egenskaber og miljøet, og hvis man kigger på min historie, så har mange personer haft svært ved at fungere, og alle er meget følelsesmæssige. Så spørgsmålet er: er det mig selv, der indeholder det sindssyge".

Pernille beskriver videre, hvordan hun altid har fået af vide, at det er hende, der er for følsom og for hysterisk, og at hun skaber sig.

Pernille: "Jeg har et mønster med at blive ret hysterisk og det overfører jeg også til andre relationer".

Interviewer: Hvilke andre?

Pernille: "Andre, som jeg har boet i kollektiv med, har sagt, at jeg har en ret underlig måde at reagere på. Og det har jeg. Det skal jeg selvfølgelig lade være med, og det er heller ikke særligt konstruktivt at lade en tallerken gå i stykker, når jeg vasker op. Det er da åndssvagt".

Interviewer: "Men er det okay eller ikke, at hysteri kommer til dig nogle gange og får dig til at smide tallerkner"?

Pernille: "Arh... det er helt dejligt at gøre det lige i situationen. Men det får mig også til at tænke, at jeg nok er tosset og følsom og derfor nævnte jeg også det for dig med, at jeg kan være for hysterisk. Fx når jeg spillede ludo med min bror som barn, så lavede han altid om på reglerne, og han snød altid. Men hjemme hed det ikke, at man lavede om på reglerne. Det hed altid, lad nu være med det, for hun bliver bare

hysterisk.

Interviewer: Så, hvad synes du om det i dag?

Pernille: *Jeg synes, mor var optaget af min bror, og aldrig af mig.*

Pernille mener, at hendes mor altid har gjort stor forskel på hende og hendes ældre bror. Det giver hun mange eksempler på.

Det beskriver Pernille sådan her:

Jeg havde problemer i skolen. Jeg fik af vide, at jeg var et meget følsomt barn. Følsom overfor stemninger, og verden faldt let sammen. Jeg havde også problemer med det faglige, fordi jeg var for klog ift de andre. Jeg var sådan en, der altid sad med hånden oppe og aldrig blev spurgt. De ville så løse det ved at rykke mig en klasse op, men det forbød min mor. For det var synd for min bror, som i forvejen var bagud.

Interviewer.: *Du fortæller, at du reagerede med følsomhed, og du sad altid der med hånden oppe; hvad var det, som du kæmpede for, tror du?*

Pernille: *At de så mig, og det havde gjort en forskel for mig, at skifte klasse, for så var jeg sluppet for at blive drillet. Jeg ville have været på linje med de andre og følt en faglig udfordring. Så tænker jeg på, hvorfor min mor ikke kunne se det, og hvorfor det var min bror, som det drejede sig om. Det kunne da godt være, at han ikke var sådan en som mig, der trampede i gulvet og ville have et par bestemte bukser.*

Bevidning

Anne: (Kategori 1) *Vil du sige noget om, hvad du er særligt opmærksom på i Pernilles fortælling.*

Vidne 1: (Svarer på Kategori 2) *Jeg hæftede mig især ved, at Pernille talte om arv eller miljø og at hun havde problemer med sin mor. Jeg tænkte, at det er vigtigt for Pernille, at hun ved, hvem hun er. Ordet identitet var på en måde vigtigt for hende. At vide om hun er den, hun er. Anne: Hvad hørte du, som fik dig drejet i den retning, at tænke på ordet identitet? Hvad hørte du Pernille sige, eller gøre, som fik dig til at tænke på det?*

Vidne 1: *Det er fordi, jeg tror, at det er vigtigt for Pernille, at hun føler sig rigtig, da hun sagde det der med at hun havde konfronteret sin mor omkring det med broderen på turen. Hun forsøgte jo, at få moderen til at se det uretfærdige i sine manglende støtte dengang.*

Anne: (Kategori 2) *Og hvad synes du denne mulige færdighed kan kaldes, når du hørte hende gøre det?*

Vidne 1: *Måske, jeg mener, at ville følge noget skidt i relationen*

til dørs. At ville gøre op med det sammen med moderen. Eller få den anden til at tænke mere over sine handlinger og måske på den måde også give moderen en chance mere? For hun fik jo ikke ligefrem Pernille til at føle sig 'rigtig' vel?!

Anne: (Delvis kategori 3) *Når du siger 'rigtig', er det så fordi du mener*

noget særligt med rigtig? Har du selv en måde, at forstå at noget er rigtigt i dit eget liv?

Som TF imødekommer jeg vidnets ideer om, at Pernille har et håb om at føle sig 'rigtig', om end hun aldrig anvender ordet selv. Jeg beder tillige om at få fremhævet mulige handlinger, som Pernille har omtalt, der belyser dette, men også hvad det kunne pege på af gryende færdigheder, der ikke tidligere er blevet spottet og dermed begrebsliggjort.

Derudover siger jeg, at vi ikke kender Pernilles ideer om at føle sig 'rigtig', og dekonstruerer det i og for sig, ved at bede vidnet om at 'pakke ordet "rigtig" ud' i relation til hendes eget liv. Jeg påpeger derved, at 'rigtig' er knyttet til vidnets eget erfaringslandskab. Pernille kan derved bedre 'tilvælge eller fravælge' vidnets fortælling, uden at føle sig talt 'om'. Det har hun oplevet så rigeligt af i sit liv.

Anne: (Kategori 3) *Så, når du især hæfter dig omkring det med arv og*

miljø, hvad tænker om det ift. dit eget liv? Var det det, som skabte resonans for dig?

Vidne 1: *Jamen, det var det. Det minder mig om, et tidspunkt for*

mig, hvor jeg ønskede at kunne adskille mig fra min familie. Det er også en måde for mig, at skabe identitet på.

Anne: *Hvordan gik det dig, det spørgsmål om arv og miljø: hvad er*

hvad? Kan du sige noget hvordan 'rigtigt' kom til at betyde noget for dig?

Jeg stopper vidnet forsigtigt, fordi resonans altid er betydningsfuldt og skal behandles med respekt og nænsomhed. Resonans skal adresseres personligt og ikke henledes til påståede fælles 'parallel-erfaringer', som vidnet påpeger med sit 'også', der referer til mulige fælles erfaringer, om at søge adskillelse og identitet. Jeg beder derfor om et eksempel, så vidnet kan fortælle om, hvordan *hun personligt* har levet sig frem til en adskillelse og fundet frem til sin viden omkring identitet. Det understreger og skaber den nødvendige afstand imellem de to menneskers fortællinger. Pernille kan nu lytte til vidnets fortælling som den andens fortælling om identitet.

Vidne 1: *Jamen, jeg tænker på engang, hvor jeg havde så ondt i maven i*

Skolen. Det havde jeg ofte. Jeg skulle på sygehuset og til psykolog også. Jeg kan huske, at min mor sagde: "Er du klar over, at når et barn har det sådan, så er det sværest for familien at se på". Jeg er sikker på, at sådan har hun på en måde ikke ment det, men det sidder jo i mig den dag i dag, at min familie måske ikke havde det godt pga. mig. Det var min skyld.

Anne: (Kategori 4) *Okay, så når du nu tænker på dengang, den følelse af skyld du havde og nu i dag, hvad får det dig til at tænke på?*

Vidne 1: *Ja, jeg bliver altså virkelig bragt tilbage, men også klar på hvad*

jeg mener i dag, om at give børn skyldfølelse. Jeg tænker, at jeg som voksen ikke vil pådutte medmennesker en skyldfølelse. Jeg tænker meget på mine egne børn, og hvordan jeg vil sørge for ikke at give dem skyldfølelse, hvis jeg ikke føler, at jeg slår til som mor.

Vidnet fremhæver, at hun ikke ønsker at uddele skyld, når hun bliver ramt af sin egen mulige følelse af ikke-formåen, som forælder. Hun giver udtryk for en værdi omkring, hvordan hun mener, at skyld er belastende for børns trivsel. Det bliver klarere for hende, at hendes egne børn ikke skal føle skyld, når de som børn kan sætte hende i en situation, hvor hun ikke føler, at kunne slå til som mor. Bevægelsen for vidnet er mærkbar i rummet.

Næste vidne bevidner.

Anne: (Kategori 1) *Hvad lagde du mærke til?*

Vidne 2: *Ja, jeg husker Pernille talte om, at hun kan blive fanget ind af*

hysteri. Hun fortalte, om sin mor, som sagde 'du er bare så hysterisk'.

Anne: (Kategori 2) *Når du hæfter dig ved det, hvad tror du er vigtigt for Pernille?*

Vidne 2: *Ja, så udtrykker hun jo en holdning omkring det.*

Anne: *Med 'holdning' – hvad mener du med det, og hvad tror du, er det vigtige for Pernille?*

Vidne 2: Jo, Pernille har jo taget stilling til den måde, som hun bliver mødt

på, af sin mor. Hun fortæller, at som barn gjorde hun det for at få opmærksomhed. Hun siger faktisk, at hun brugte det som en slags nødudgang. Hun fortæller også, at hun stadig kan finde på at gøre det, når hun reagerer, selv om hun i dag synes det er tåbeligt at smadre tallerkener.

Vidnet genfortæller flere vigtige områder, som kan fremhæves og skubbes yderligere fremad vha. detaljespørgsmål. Vidnet siger for det første, at Pernille responderer på noget, når hun reagerer med hysteri overfor noget. Derved bliver hysteri dekonstrueret og 'strukket', til at blive en respons på noget uretfærdigt, fordi vidnet hæfter det til at være slags en 'nødudgang'. Pernille tilbydes altså nu andre muligheder for meningsskabelse omkring sin egen reaktionsform, end 'unødig skaberi'.

Men vidnet siger også, at Pernille har taget stilling til, om hun selv bryder sig om den måde at reagere på, hvilket er en genfortælling, der påpeger at Pernille nok reagerer uhensigtsmæssigt ifølge sin egen vurdering af sig selv, men hun tager samtidig stilling til det, som påpeger agenthed i fortællingen. Vidnet er muligvis optaget af den pointe, at kunne 'reflektere og beslutte sig for noget ved sig selv'. Det er et interessant svar, fordi hun påpeger intentionalitet og fremhæver, at 'hysteri' kunne være en respons på noget, fx at '*ville ses af andre*' og dermed være synlig i verden og reagerende imod noget urimeligt, i stedet for at 'være urimelig hysterisk', som er en væsentlig anden identitets konklusion.

Som TF stiller jeg derfor flere spørgsmål igen til samme kategori, til en mulig værdi, for at understøtte, at jeg er interesseret i at høre, hvordan vidnet ser 'mening i handling' og er opmærksom på Pernilles '*tagen stilling til sig selv*'. Der er her tale om initiativer, der kan blive genfortalt og fremhævet, som en mulig opgradering af Pernilles agenthed.

Anne: (Kategori 2 – igen) *Okay, så du siger, at Pernille har en*

'holdning' til det her. Hvad tror du er vigtigt for Pernille, siden hun tænker over det her?

Vidne 2: *Jeg tænker fx, at det lader til, at Pernille ikke vil finde sig i noget urimeligt. Hun fortalte, at hendes mor gjorde urimelig forskel på hende og broderen, og jeg tænker at det måske er vigtigt for Pernille at bevise, at hun er virkelig dygtig og har ret til en uddannelse. Jeg kommer sådan til at tænke på en vildt smuk klatrerose, som nægter at lade sig klippe ned til en lille kedelig størrelse. Jo, mere familien ønsker at kultivere rosen, jo mere sætter den sideskud og vokser sig vildere og mere stærk og frodig. Selv i modgang vokser den, trods kritik og nedladende kommentarer.*

Anne: *Hvad kan du genkende, siden du siger alt dette og ikke mindst beskriver rosen, som nægter at lade sig tilpasse?*

Vidne 2: *Jeg ved ikke, men jeg tænker, hvorfor ikke bare smide med tallerknerne og gøre oprør imod det uretfærdige. Hvorfor er det ikke ok?*

På den ene side er vidnets svar spændende, fordi det tilbyder at acceptere en handling, som andre har kritiseret, men vidnet taler centreret med sine egne ideer i fokus og det kalder på en

form for dekonstruktion. Vidnet siger direkte, at der kunne gøres oprør, og det ønsker jeg ikke at lade stå uimodsagt som en generaliseret sandhed. Derimod beder jeg vidnet forklare sig og hjælper med at dekonstruere udsagnet om oprør som en sandhed ved i stedet at få vidnet til at personificere udsagnet i relation til sig selv og sine egne erfaringer, for at det bliver tydeligt, at der tales fra en bestemt position, dvs. ud fra en personlig erfaring. Derfor bedes vidnet forklare, hvorfor hun ser den ide være noget, hun er optaget af i sit *eget* liv. Jeg vælger dog først, at gentage mit spørgsmål om værdier i den konkrete fortælling, fordi jeg ikke ønsker at lade den mulighed passere, før der gås til undersøgelseskategori 3.

Anne: *Så forklar mig lige, hvad er det, du mener med at gøre oprør, og hvorfor det muligvis er vigtigt for Pernille?*

Vidne2: *Jeg tænker, at Pernille vil vise, at alle har ret til en uddannelse og at hun også har, selv om man valgte at se bort fra det i folkeskolen, fordi, som hun fortalte, at hendes mor lod broderens velbefindende komme forud for Pernilles. Måske tillægger Pernille det også en værdi, at pigebørn skal have samme rettigheder til uddannelse som drengebørn. Måske er der også en værdi for Pernille om rettigheder, som er på spil?*

Anne: *(Kategori 2/Kategori 3) Okay tak. Så du tænker på om Pernille kæmpede for sin ide, om at hun som pige havde ret til også at blive set? Vi ved det jo ikke, men fortæl mig lige noget andet. Du sagde også, at du tænkte - hvorfor ikke bare smide med tallerkener, som du nævnte før? Er det noget, som du selv har erfaringer med?*

Vidne 2: *Jeg bliver også kaldt hysterisk i mit liv. Og så tænker jeg, tjaja, det kan jeg godt se, hvis jeg er for barnlig. Ja, det er barnligt, men senere så har jeg tænkt, hvem skal afgøre det? Jeg har det bare sådan. Det er bare min måde at reagere på, og ja, det går ud over dørene, og så er det da ikke mennesker og så, hvad så?*

Anne: *(Kategori 3) Ja, jeg er interesseret i dine tanker om, hvem der skal afgøre det i dit liv? Hvordan finder du ud af det?*

Vidne 2: *Ja, det tænker jeg tit over, for gør det mon noget, at jeg reagerer følelsesmæssigt. Det gør det vel ikke. Det er jo bare mig. (Griner)*

Vi taler videre om vidnets transport i undersøgelseskategori 4, men det udelader jeg her. Dernæst går jeg videre til at interviewe næste vidne.

Anne: *(Kategori 1) Kan du sige noget om, hvad du har hæftet dig særligt ved?*

Vidne 3: *Ja, Pernille siger noget om at følsomheden.. Og jeg mener jo...*

Anne: (Kategori 2) Og hvad fik du af indtryk og tanker, da du hørte, at følsomhed synes at besøge Pernille i særlige situationer?

Jeg stopper vidnet og stiller et nyt spørgsmål, fordi vidnets meninger ikke hører til her.

Vidne3: Jo, jeg tænkte, at Pernille nok er en pige med et stort følelses-repetorie. Jeg fik det indtryk, at det er vigtigt for Pernille at være et menneske, der reagerer, så hun ikke føler sig....

Anne: (Kategori 3) Ja, og hvilken resonans gav følsomheden muligvis i forhold til dit eget liv?

Jeg vælger i denne situation ikke undersøgelseskategori-spørgsmålene i sin sædvanlige rækkefølge. Det kan være godt at springe frem og tilbage, ikke mindst for at få mere styring over svarene, så vidnet ikke kommer til at føle sig 'forkert'. Men det er en prioritering, som er bedst at gøre med varsomhed, fordi det kan betyde at fokuspersonen ikke føler sig ordentlig genfortalt, men derimod opfatter det som, at vidnet blot ønsker at tale om sig selv.

Vidne 3: Jo, jeg tænkte sådan på antenner. Jeg er jo også god til at fornemme stemninger. Det minder mig om, at det kan være svært at håndtere.

Anne: Ja, hvordan svært for dig, fordi du gør hvad?

Vidne 3: Ja, fordi, når jeg skal håndtere de der følelses-antenner, så kræver det jo en del træning. Og det, som Pernille taler om, er, at hun kommer til at over-analysere, så er det fordi..

Anne: Og når du nævner det, så er det, fordi du selv kender hvad?

Jeg stopper vidnet igen med et spørgsmål, fordi hun går i gang med at fortolke og forklare Pernilles handlinger i stedet for at tale om sine egne. En bestræbelse, som helt sikkert er velmenende, men det kan opfattes af fokuspersonen som negativ. Det kan tillige forhindre, at andre betydningsfulde sekvenser af genfortællingerne bliver hørt af fokuspersonen. Vidnet kan komme til at fremstå i mistænksomt lys, som havende strategiske hensigter givende forklaringer på sammenhænge, i stedet for levende genfortællinger af det sagte.

Vidne 3 :Ja, jeg kender det med at spekulere over det, som man har opfanget, så....

Anne: Okay, så ikke nok med at du opfanger noget, men du skal også analysere det bagefter?

Vidne 3: Ja, det er så gaven ikk', og det lyder som om, ja, der var ingen der tilbød mig at rykke en klasse op, men det lyder som om at Pernille har fået masser af lys i lagkagen, er intelligent, og der er sådan et overskud, som indbefatter den der følsomhed..

Vidnet zig-zagger imellem de to fortællinger og siger: "...der var ingen som tilbød mig at rykke en klasse op..." Underforstået: "men os med følsomhed, vi...". Når der zig-zagges er det tydeligt, at

der er tale om resonans, men det er svært at vide præcis hvilken. Vidnets udsagn skal støttes og 'formes på vej' af TF, hvis responsens skal blive en besvarelse, som har den tilsigtede personligt engagerede og vævende effekt, som Pernille skal foretage i sine egne refleksioner og ikke en som vidnet påtvinger.

Anne: *Ja, men ift. dig, så er der noget med at analysere og så over-analyserer du nogle gange, og så er det noget med at kunne administrere det, eller hvad ?*

Vidne 3: *Ja, så en ting er at have fået den, en anden ting er at administrere den og jeg er nødt til nogen gange at stoppe den der analysen.*

Anne: *Ja, ...hvordan har du fundet ud af gøre det i dit liv, så administrering af analyseapparatet synes at fungere for dig? Kan du give mig et eksempel?*

Vidne 3: *Ja, min datter ringer i går, og græder i telefonen, fordi hun er i Amsterdam hos en familie. Det går ikke så godt. Hvad skulle jeg gøre. Skulle jeg tage til Amsterdam og hvad skulle jeg så gøre? Jeg hentede min dyne og så kunne jeg lige prøve, at køre antennerne lidt ned. Hvad pokker, tænkte jeg, hun er 15 år, og det går jo nok. Hun kommer jo snart hjem igen.*

Nu vender vi tilbage til Pernille, som bliver spurgt om, hvordan hun oplevede at blive bevidnet. Pernille beslutter naturligvis, hvilke dele der er relevante, vigtige og anvendelige.

Interviewer: *Nu har du hørt de tre vidner sige, hvad de har hæftet sig ved, og ikke mindst hvad det har fået dem til at tænke på i eget liv, og hvor det har bragt dem hen, at høre din historie, - hvordan var det for dig at lytte til vidnerne?*

Pernille : *Det var overvældende at høre på. Der var en, som sagde noget om identitet. Hele mit liv er nok blevet defineret af andre og det irriterer mig. (Pernille græder, som hun gjorde flere gange under bevidningen). Og det gør jo, at jeg har brug at gøre noget ved det. Den der indlæggelse var så forfærdelig. Og så den der medicin. Jeg fik det jo dårligere og dårligere.*

Interviewer: *Du nævnte, at du havde hæftet dig ved det med identitet. Hvad har du af tanker om det?*

Pernille: *Ja, jeg er kommet videre i forhold til min identitet. Jeg vil så gerne have lov til at være den jeg er – og det kræver nok, at jeg rykker mere og sørger for at være sammen med nogle mennesker, som jeg fungerer med. Fx min nabo, som er en pige, som jeg*

har det virkelig sjovt med. Hun siger aldrig, at jeg er hysterisk, eller for følsom.

Interviewer: *"Du siger, at du gerne vil have lov til at være den du er. Hvad gør det muligt for dig, at have fået øje på netop det?"*

Pernille: *"Jamen, det betyder rigtigt meget, fordi jeg bliver glad bare, når jeg siger det. Nu føles det mere rart at tænke på at være mig og jeg ved, at jeg nok skal blive færdig med min uddannelse som socialrådgiver.*

Interviewer: *"Og hvem skal give dig lov til at være dig?"*

Pernille: *"Ja, det sagde jeg vist. Det skal jeg selv, andre kan jo ikke, vel". (Griner.)*

Interviewer: *Så var der andet, som du hæftede dig ved?*

Pernille: *Ja, og så er det klart, at jeg synes det er så langt ude, at min mor ikke ville indse, at jeg er meget klogere end min bror. Så vidnet, der sagde det med, at jeg kæmper for at vise, at jeg er dygtig og at pigebørn skal have ordentlige forhold. Det er helt rigtigt. Jeg kan ikke lide, når piger ikke bliver set.*

Interviewer: *Så hvad har det af betydning, at du kommer i tanke om det her?*

Pernille: *At jeg nægter, at komme ned med nakken. Jeg er klog og ikke hysterisk. Det var en reaktion på, at jeg aldrig blev hørt, når der var noget, som jeg gerne ville. Det ved jeg jo godt.*

Interviewer: *Er der mere, som du kan tilføje?*

Pernille: *Det var nok det sidste vidne, der sagde noget om følsomhed. Den*

der anerkendelse, jeg følte. Det var så underligt. At den der følsomhed, ikke blev gjort til noget sygeligt, men at det bare var noget, som man kunne leve med. Det var lidt overraskende. Men jeg har nok noget inde i mig, som jeg føler, at andre har ødelagt lidt. Men jeg har også en lille del i mig, som den vilde rose der, som godt ved, at sådan er jeg, og det der hysteri, som andre har kaldt det, det er sgu da mit oprør. Det var utroligt at høre andre sige det, for det har jeg aldrig tænkt på før. Så bliver det jo helt konstruktivt at smide med tingene, selv om de går i stykker. (Pernille smiler).

Teamfacilitators styringspraksis

I det ovenstående eksempel har jeg forsøgt at vise, hvordan TF har en vigtig styringsopgave og mange mulige detaljerede styringsgreb. TF lytter efter det 'vigtige' i vidnernes genfortælling, men lytter samtidig også efter hvilke specifikke relevante 'sprækker' i Pernilles fortælling, som TF får mulighed for at folde ud i genfortællingerne, efterhånden som muligheden byder sig. TF praktiserer de sekventielle spørgsmål til styring i vidnernes fortælling, for at få foldet hver enkelt undersøgelseskategori mest muligt ud for sammen med vidnerne at få bevidningen til at blive mest mulig effektiv. TF skal styre vidnet uden selv at fare vild, og processen skal helst mestres i detaljen, fordi genfortællinger mættet med erfaringer kræver styring, så de ikke løber af sporet og bliver uanvendelige fortællinger, der ikke er relevante for fokuspersionen. Det er væsentligt, at de skaber en slags modplot til de dominerende problemfortællinger. Derved fremhæves agentheds -og aktørperspektivet, som var usynligt for fokuspersionen selv. Det accentueres og bliver det 'sigtende' element i genfortællingen af fokuspersionens fortælling. Det sidste er en meget vigtig teoretisk og praksisrelateret pointe, som naturligvis ikke altid fungerer. Men uanset det, så er bevidning billedligt talt, kronen på værket i den narrative samtale. Det er nemlig i genfortællingen, at agentheds -og aktørperspektivet hos fokuspersionen bliver oplyst med værdighed og muligvis for første gang, for nogens vedkommende opleves fornemmelsen af at blive 'set'. Det 'vigtige og værdige', bliver også det bærende i fortællingen. Det viser, at det er igennem omvejen om den anden, at vi kommer til eksistens og bliver synlige i verden (Ricoeur 1992, Myerhoff 1986).

Øjeblikket af samhørighed og synlighed i fællesskabet

Det bevidnende team tilbyder anerkendelse af fokuspersionens levede liv igennem sine genfortællinger, og derved 'inviteres til' oplevelse af ligeværdighed. Nogle fokuspersioner omtaler efter bevidningen den særlige effekt af 'ikke-alenehed' og virkningen af at blive lukket ind i et fællesskab. Oplevelsen af andre der lytter skaber synlighed om fokuspersionens værdier og værdighed både for fokuspersionen selv, men også for vidnerne, som bidrager med erfaringer. White siger i sin sidste bog: "Det var tydeligt at de tilhørere der blev inddraget i vores arbejde, spillede rollen som vidner der gav folks identitetsfordringer en 'større offentlig og reel' betydning, og som bidrog til at 'drive handlingen næsten utilsigtet frem' (White 2007, pp. 192).

Det betyder, som White fremhæver, at der er tale om en synliggørelse, men også at genfortællingen skubbes fremad i lyset og udnyttes til fulde, som før omtalt (White 1997,

2007).

I Pernilles genfortælling siger vidne2, at hun også smider med tallerkner, og i det øjeblik oplever Pernille sig som et synligt betydningsfuldt individ i verden, der gør oprør imod diskurser, som synes at undertrykke hende.

Pernille afslutter samtalen med overvejelser omkring de tidligere identitetskonklusioner, som hun og andre i hendes familie og personalet på hospitalet har beskrevet hende med. Hun taler om moderens og skolens definition af hende som hysterisk og følsom. Beskrivelser, som ikke hjælper hende på vej i livet, men tværtimod gør hende i tvivl, om hun er sindssyg. Med teamets krydsninger af erfaringer oplever hun, at der sker en dekonstruktion af meningen 'hysteri og følsomhed', og det skaber nye perspektiver for hendes egen identitetspåstande. Pernille bliver synlig for sig selv med såvel sine uddannelsesønsker og værdi om ligeværdighed, som kvinde, såvel med sit hysteri, som en responderende handling. Men handlingen er ikke længere en meningsløs handling og en, som hun behøver at definere sig selv entydigt med. Nu er hun én, der gør oprør imod noget uretfærdigt. Der er således ikke tale om særlige fortællinger, der skulle til fra TF siden, men rettere at andre fortællinger

Bevidning er et identitetsprojekt

I sin enkelhed er det overordnede formål med bevidning et identitetsprojekt (White 2004, 2007). Det viser sig på bl.a. på følgende måde i samtalen med Pernille: Hun siger efter bevidningen, at hysteri og følsomhed ikke længere skal ses som sindssyge. Hun siger videre, at hun gerne vil have lov til at være den, hun er, og at det kunne være en ide for hende at være sammen med mennesker, som respekterer det, i stedet for at være sammen med dem, som definerer hende på måder, som hun ikke bryder sig om. I denne udtalelse anes en plan for fremtiden. Hun er på vej til at opdage, at hun har retten til at selv at foretage beskrivelser og at hun kan smide de beskrivelser væk, som hun ikke finder, er dækkende længere. På den måde ser det ud til, at Pernille er tilføjet et liv med muligheder nu. Pernille kan gå i retning af at være, som hun plejer, eller lade være. Men definitionen 'sindssyg', dvs. unormal og ikke rask viser sig for hende at være noget, som hun nu kan agere i forhold til. Der er ikke længere tale om en 'usynlig internaliseret magtfuld definition' uden ansigt, med usynlige kæder af strategier'. (Heede 2004). Pernille har mulighed for at være mere fri til at vælge og fri til at udtage, hvem hun ønsker at være sammen med. Det er simpelt og særdeles væsentligt på én og samme tid, og er det, som narrativ terapi handler om: At frisætte individet fra de besnærende

diskurser i Foucaultsk forstand, og det som Art Fisher på samme tid advarer os imod at tro er fuldt ud muligt, fordi der ikke findes 'uskyldige steder at komme hen', men derimod blot andre diskurser, der melder deres ankomst, når vi træder ud af de forrige (Fisher 2005). Men med Art Fisher i øjenkrogen håber vi på at kunne sigte imod at dekonstruere de besnærende identitetskonklusioner og i stedet se, at fokuspersionen finder frem til betydningsfulde andre identitetskonklusioner og dermed finder vej i refleksioner, som det er værd at gøre sig, for at komme frem til bedre 'steder at stå', end før.

Pernille anviser sig selv handlemuligheder i sine efterfølgende refleksioner, om end de naturligvis er i deres spæde begyndelse. Hun er bevæget væk fra dikotomien syg eller ikke-syg, og hysterisk eller ikke-hysterisk. Hun har nu, måske for første gang sprogliggjort at have definitionsmagten over sig selv og kan som levende subjekt udøve den i praksis, fordi hun ved noget om sig selv, og kan tænke, tale og handle i en anden slags styrkerelation end tidligere. (Heede 2004 side 39, White 1995).

White siger: "I had long held the view that it is through the recognition of these relations of power, not through a denial of them, that action can be taken to challenge them and reduce their toxicity, and that any such actions themselves play a part in relations of power" (White 1995 om Foucaults tanker om magt og kommunikation, pp. 175, Foucault 1988, pp. 18)).

Afrunding: Teamfacilitators færdigheder

Min pointe er som sagt, at TF skal have mod på at styre decentreret, og indflydelsesrigt i videst muligt omfang. Det er en interessant og kompliceret affære, fordi det ikke handler om at vide på forhånd, hvilke fortællinger, der er berigende for fokuspersionen, men om at folde de vigtige genfortællinger ud som tilbydes af vidnerne. Det går ud på, at TF udvikler og udnytter sit teoretiske overblik, og kan 'spotte' andre fortællinger, i hver enkelt samtale med problemmættede vinklinger.

Det betyder, at TF sigter imod at praktisere en 'lytning' af en særlig kvalitet med en prioritering for øje; en intensiv tekstnær lytten efter ikke bare de 'rigtige' fortællinger, men især de 'vigtige', samt udfolde en detaljeret spørgeteknik, som rækker ud over den informative tradition med forandring for øje. Teamfacilitator har gavn af at lære at se for sig, hvordan hhv. fokuspersionens og vidnets to fortællinger kan blive vedkommende for hinanden, fordi fokuspersionens modplot har glæde af at blive støttet og bakket op af andre modplots. Glæden ved at opdage fælles værdier og færdigheder er ofte stor for begge parter.

Slutteligt skal det nævnes, at det er vigtigt, at have for øje, at det er en magtfuld position at være TF, som naturligvis skal varetages ansvarligt med al den kompleksitet, det medfører. Der arbejdes kun med det materiale, der er til rådighed og TF skal passe meget på ikke at forgribe sig og ikke tilføje mere mening end fortællingerne kan holde til. Det er en kunst, hvor der satses, 'strækkes', trækkes, og skubbes andre fortællinger fremad, for at bryde med vant tænkning og meningsdannelse. Kun fokuspersonen kan vurdere om bevidningen og TFs indflydelsesrige indsats fungerer og virker respektfuld decentreret og ikke mindst effektiv.

Litteratur:

- Bachelard, Gaston: (1969) *The poetics of space*. Beacon Press books.
- Behan, Christopher: (1999) Linking lives around shared themes: Narrative group therapy with gay men. Gecko: *A journal of deconstruction and narrative ideas in therapeutic practice* # 2.
- Bruner, Jerome (1990): Mening i handling. Klim forlag
- Bruner, Jerome (1986): Actual minds, and possible worlds.
- Bruner, Jerome (2004a): At fortælle historier. Alilnea forlag.
- Bruner, Jerome (2004b): Uddannelseskulturen. Socialpædagogisk bibliotek.
- Carey, Maggie & Russell, Shona (2003): Outsider-witness practices. Some Answers to Commonly asked questions (s. 3-16). *The International Journal of Narrative Therapy and Community Practice*. 2003, no.1. Dulwich Centre Publications.
- Heede, Dag: (2004): Det tomme menneske . Introduktion til Michael Foucault. Museum Tusculanums Forlag.
- Fisher, Art: (2005): Power and the promise of innocent places (s. 12-14) I: nnn: narrative network news.
- Myerhoff, Barbara: (1982): Life history among the elderly: Performance, Visibility and remembering. In J. Ruby (ed). *A Crack in the Mirror*. Reflexive perspectives in anthropology. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Myerhoff, Barbara (1986): Se under Turner, V & Bruner Turner, Victor W, & Bruner, Edward (1986): The anthropology of experience., kap 11: "life Not Death in Venice" Its second Life. Af Myerhoff, Barbara..
- Ricoeur, P. (1992) : *Oneself as Another*, trans. Kathleen Blamey (Chicago: University of Chicago Press.
- Saxtorph, A & Romer, A: (2009) Kapitel i bogen: Syv fortællinger om narrativ praksis. Redigeret af Sofie Møller Sparre og Katrine Dall Jørgensen. Dansk psykologisk forlag.
- Saxtorph, A & Romer, A: (2010) Tavlen som stillads. Upubliceret artikel som ansøges udgivet i FOKUS på familien.
- Turner, Victor W, & Bruner, Edward (1986): The anthropology of experience., kap 11: "life Not Death in Venice" Its second Life. Af Myerhoff, Barbara.
- White, Michael & Epston, David: (1990): Narrative means to Therapeutic ends. Norton.
- White, Michael: (1995): Cap. 7: Reflecting teamwork as Definitional Ceremony. *Re-Authoring Lives. Interviews & Essays*. Dulwich Centre Publications
- White, Michael: (1997): *Narratives of Therapist lives*. Part 1: cap 4. Definitional ceremonies. Dulwich Centre Publications, Adelaide.

- White, Michael: (2000): Reflections on narrative practice: Essays and interviews . Chap. 4: Reflecting teamwork as Definitional Ceremony Revisited. Dulwich Centre Publications
- White, Michael: (2003): Notes on Definitional Ceremony and Outsider-Witness responses APPENDIX.(Pp 54-55)
- White, Michael: (2004) Narrative practice and Exotic lives: Kap. 1
Narrative practice, couple therapy and conflict dissolution. Dulwich Centre Publications.
Dulwich Centre Publications.
- White, Michael: (2006) Narrativ Teori. Hans Reitzels forlag.
- White, Michael & Morgan, Alice: (2007): Narrativ terapi med børn og deres familier. Akademisk forlag.
- White, Michael: (2004). Working with people who are suffering the consequences of multiple trauma. International Journal of narrative therapy and Community Work. 2004/No 1.
- White, Michael: (2005) Children, Trauma and subordinate storylines development. International Journal of Narrative Therapy and Community Work . Nos. 3-4. Part 2.
-

